

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА СРБИЈЕ /ЈП ЕПС ПРЕСЕК И ПЕРСПЕКТИВЕ

Мај, 2019

Одбор за енергетику САНУ

Драган Влаисављевић

САДРЖАЈ

1. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА СРБИЈЕ ПРЕСЕК ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА
2. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА РЕГИОНА – ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЉИ
3. ПЕРСПЕКТИВА ЕПС/СРБИЈЕ – ОСВРТ НА МОГУЋНОСТИ
4. ПЛАНИРАЊЕ И УПРАВЉАЊЕ ЕЕП И ТРГОВИНА ЈП ЕПС
5. ЕКОЛОГИЈА И ЕМИСИЈЕ ЈП ЕПС

1. ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА

Унутрашње тржиште електричне енергије у Србији – обими појединих типова тржишта у **2018** години

Билатерално тржиште

- Гарантовано снабдевање 14.852 GWh
- Комерцијално 13.846 GWh (кр.купци +резервно+губици мреже ЕМС) (13.031+815) GWh
- Остали снабдевачи око 580 GWh (4,2% комерц.тржишта)
- Велетрговина ЈП ЕПС у Србији > куповина 481,4 GWh + продаја 552,1 (без трговине у региону преко ЕПС Трговање доо Словенија – на три регионалне берзе ел.енергије)

Балансно тржиште

- Куповина 758,0 GWh;
- Продаја 780,9 GWh;

Системске услуге су 23,9 милиона евра на годишњем нивоу.

Организовано тржиште – SEERPEX

- Годишњи обим трговине је 2313,4 GWh (од тога ЕПС је 19%)
- Укупни годишњи обим трговине у односу на збир ГС и Комерцијалног је 8,1 %

ОПИС ПОСТОЈЕЋЕГ СТАЊА - перспектива

Перспективе тржишта електричне енергије у Србији до 2025

Гарантовано снабдевање – значајно испод тржишних цена (сада је паритет 45% у односу на тржишну цену електричне енергије). Тарифни систем за ГС:

- нетржишни модел тарифа
- не одражава праве трошкове снабдевача
- на погрешан начин решава (неуспешно) проблем социјалне политике у снабдевању
- не омогућава развој производног портфеља снабдевача
- ограничавајући елемент за примену паметних мрежа у ОДС

Комерцијално снабдевање – тржишне цене (пројекција цена прати NUPX) и раст конкуренције

Балансно тржиште – тржишне цене и без појаве нових независних произвођача

Организовано тржиште – Тренд повећања ликвидности SEEPX берзе. Могуће спајања тржишта у Србији са тржиштима у региону у будућем периоду.

ЕПС ГРУПА У 2018

ЈП ЕПС

НАДЗОРНИ ОДБОР

Проф. др Бранко Ковачевић, председник
чланови:
Александар Трифуновић
Дејан Поповић
Проф. др Александар Гајић
Бранислав Марковић

ДИРЕКТОР

Милорад Грчић
в.д. директора

ИЗВРШНИ ДИРЕКТОРИ

ФИНАНСИЈЕ

Татјана Павловић

КОРПОРАТИВНИ ПОСЛОВИ

Зорана Стојковић

РУДАРСТВО

Слободан Митровић

ПРОИЗВОДЊА

Саво Безмаревић

ТРГОВИНА

мр Драган Влаисављевић

ДИСТРИБУЦИЈА

Зоран Рајовић

ПРОДАЈА

Горан Кнежевић

ЕПС ТРГОВАЊЕ

Словенија

Мр Драган Влаисављевић

ОДС ЕПС ДИСТРИБУЦИЈА

Бојан Атлагић

ХЕ ЂЕРДАП

ДРИНСКО-ЛИМСКЕ ХЕ

ТЕ НИКОЛА ТЕСЛА

РБ КОЛУБАРА

ТЕ-КО КОСТОЛАЦ

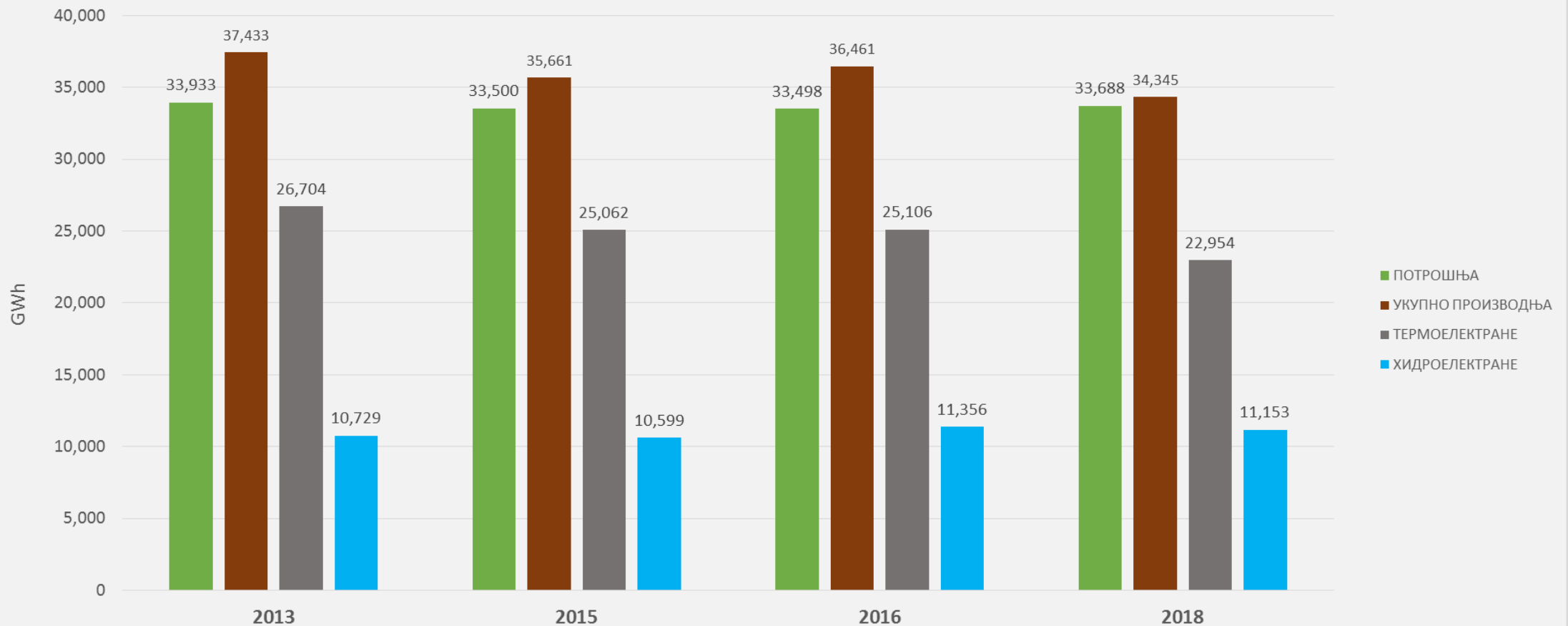
ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ
ЕНЕРГИЈЕ

ПАНОНСКЕ ТЕ-ТО

ЕПС СНАБДЕВАЊЕ

Основни електроенергетски показатели ЕПС-а

ПОТРОШЊА И ПРОИЗВОДЊА ЕЛ. ЕНЕРГИЈЕ
ЈП ЕПС

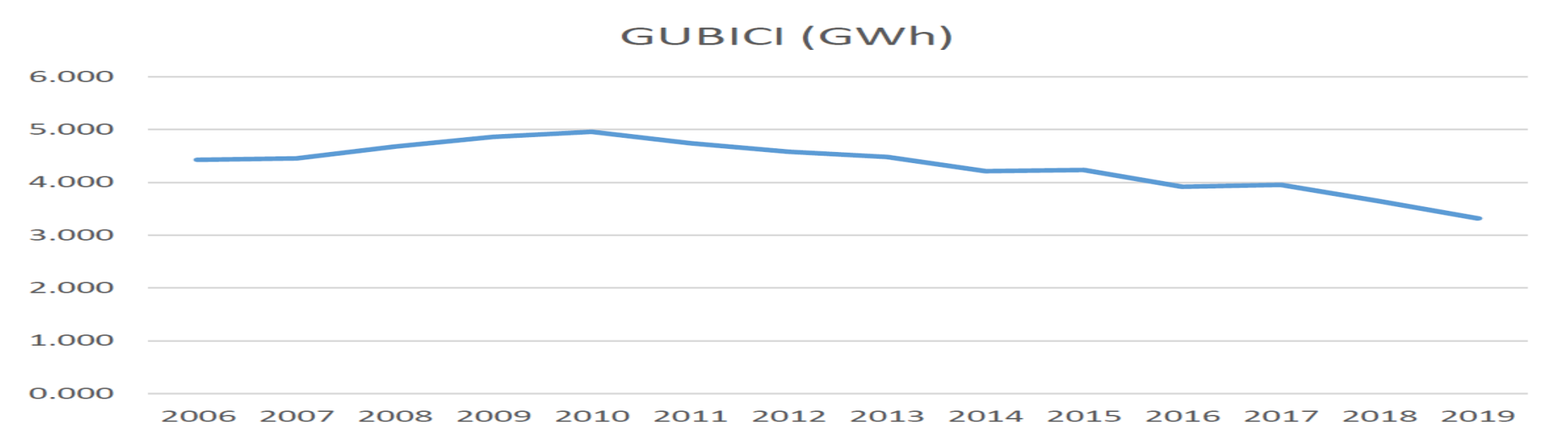

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА ПОЗИЦИЈА ЕПС ГРУПЕ

- Јавно предузеће Електропривреда Србије (ЕПС), је вертикално организовано електропривредно предузеће у државном власништву 100%
  - Ланац вредности (производња – трговина – снабдевање – дистрибуција)
  - Тренутно обезбеђује 98% потреба за електричном енергијом у Републици Србији.
  - Послује преко кћерка компаније на три тржишта у региону: Мађарска, Хрватска и Словенија
- Од некадашњег основног захтева да обезбеди сигурност снабдевања, ЕПС се данас суочава са изазовима конкурентног тржишта настојећи да обезбеди финансијски одрживо пословање и инвестира.**

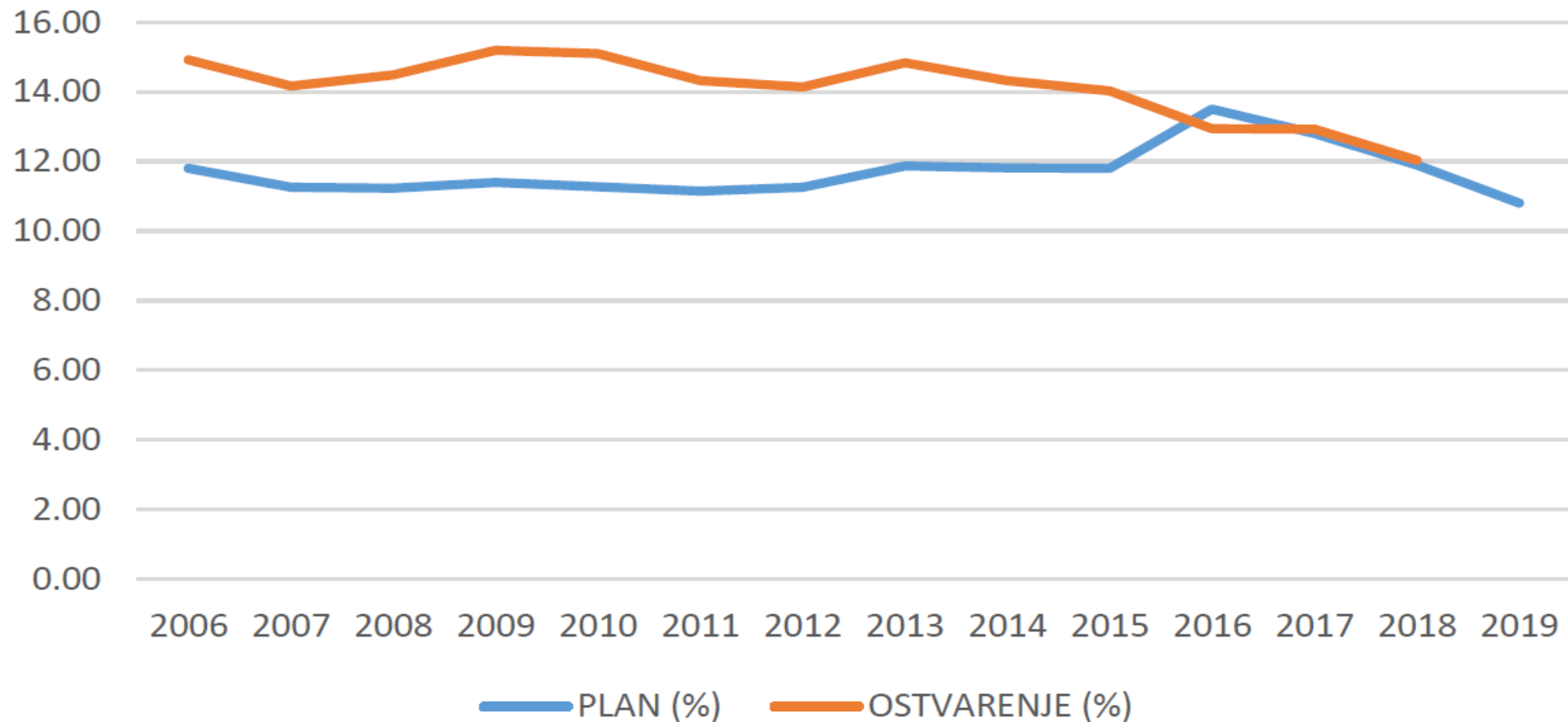
ДИСТРИБУТИВНА ДЕЛАТНОСТ ЕПС ГРУПЕ

- У Србији се има један Оператор дистрибутивног система (са 5 огранака и 33 погона) који је део ЕПС групе
- Губици у дистрибутивном електроенергетском систему

ДИСТРИБУТИВНИ ГУБИЦИ 2006 - 2018

PLAN I OSTVARENJE GUBITAKA (%)

ГУБИЦИ У ПРЕНОСНОМ СИСТЕМУ СРБИЈЕ 2018

А	УКУПАН УЛАЗ У ПРЕНОСНИ СИСТЕМ БЕЗ КиМ	40.714.733	MWh
Б	УКУПАН ИЗЛАЗ ИЗ ПРЕНОСНОГ СИСТЕМА БЕЗ КиМ	39.846.422	MWh
В	ГУБИЦИ (А-Б)	868.311	MWh
Г	ГУБИЦИ (В/А) x 100	2,13	%

УКУПАН УЛАЗ У ПРЕНОСНИ СИСТЕМ СРБИЈЕ	46.865.941	MWh
УКУПАН ИЗЛАЗ ИЗ ПРЕНОСНОГ СИСТЕМА СРБИЈЕ	45.997.631	MWh

Интерконективни далеководи - Улаз

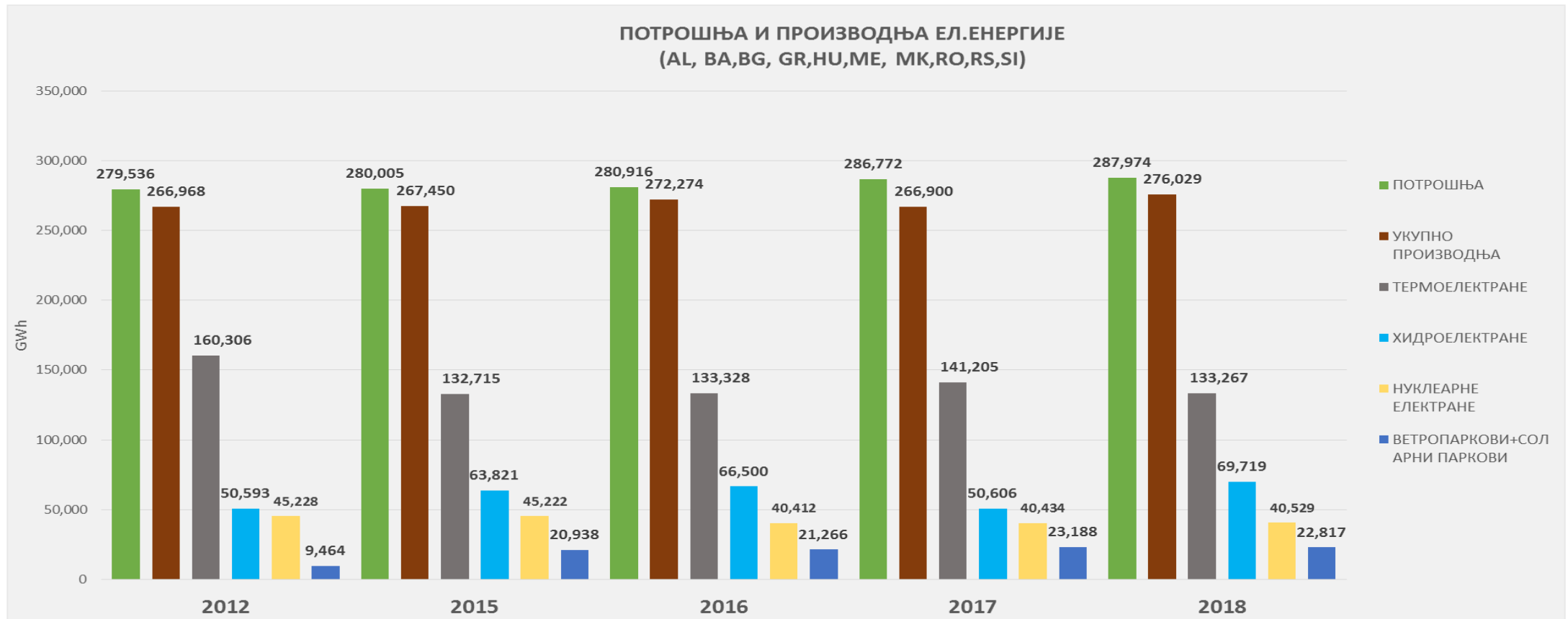
6.398.836

Интерконективни далеководи - Излаз

6.155.183

2. ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТИКА РЕГИОНА – ОСНОВНИ ПОКАЗАТЕЉИ

- Регионално тржиште електричне енергије

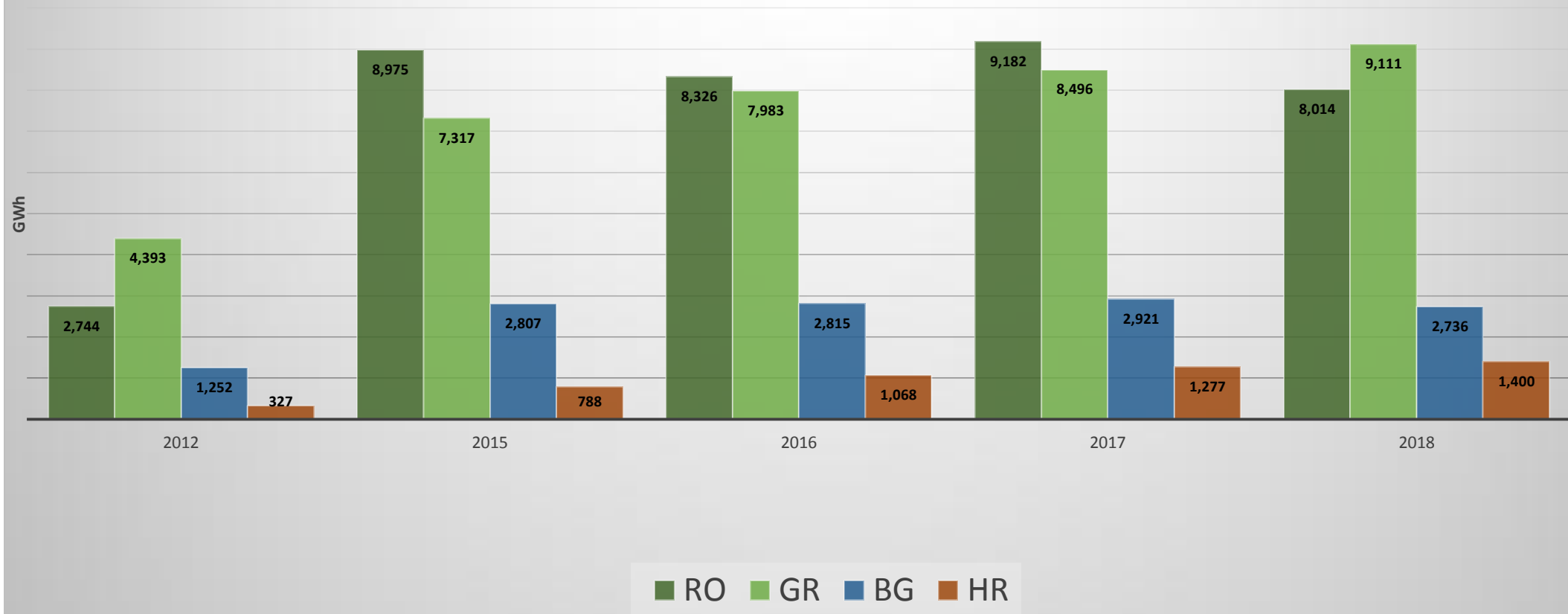

Основни електроенергетски показатели региона

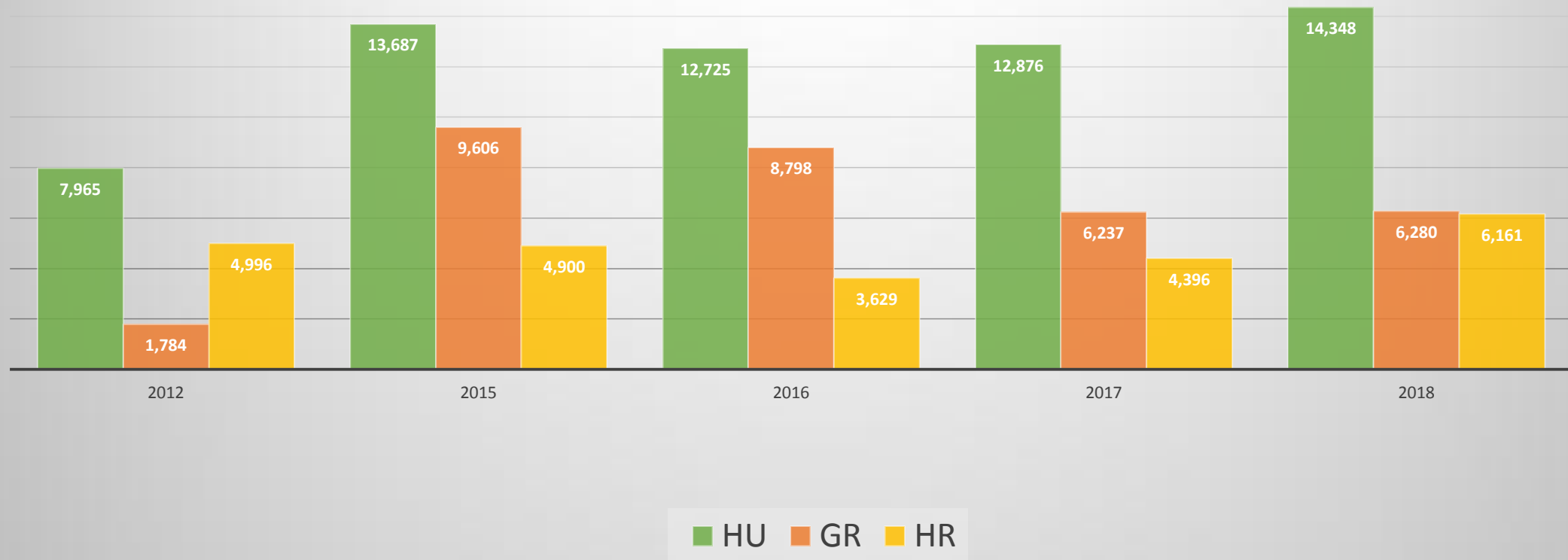
ОИЕ РЕГИОНА

Највећи произвођачи у региону-ВЕТРОПАРКОВИ И СОЛАРНИ ПАРКОВИ

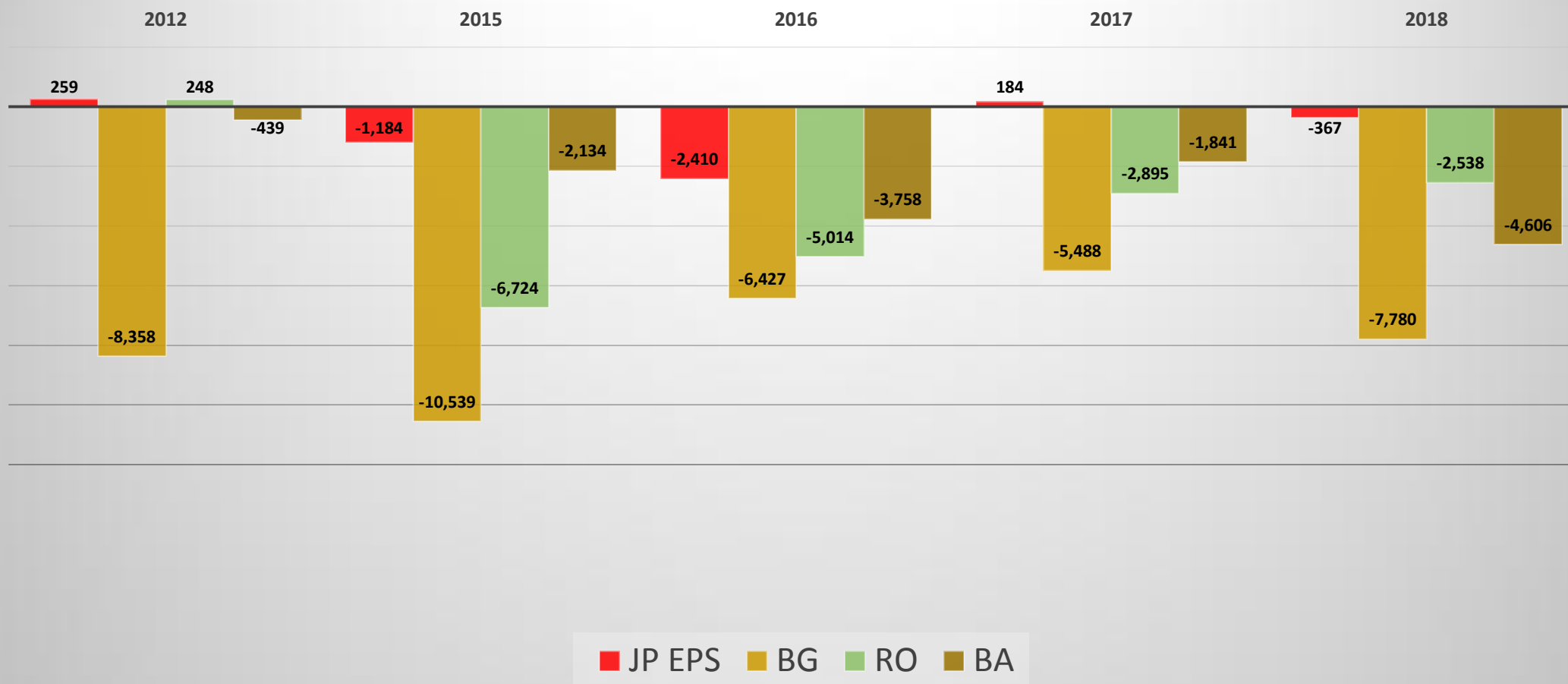
ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА ПОЗИЦИЈА РЕГИОНА - УВОЗНИЦИ

Највећи нето увозници

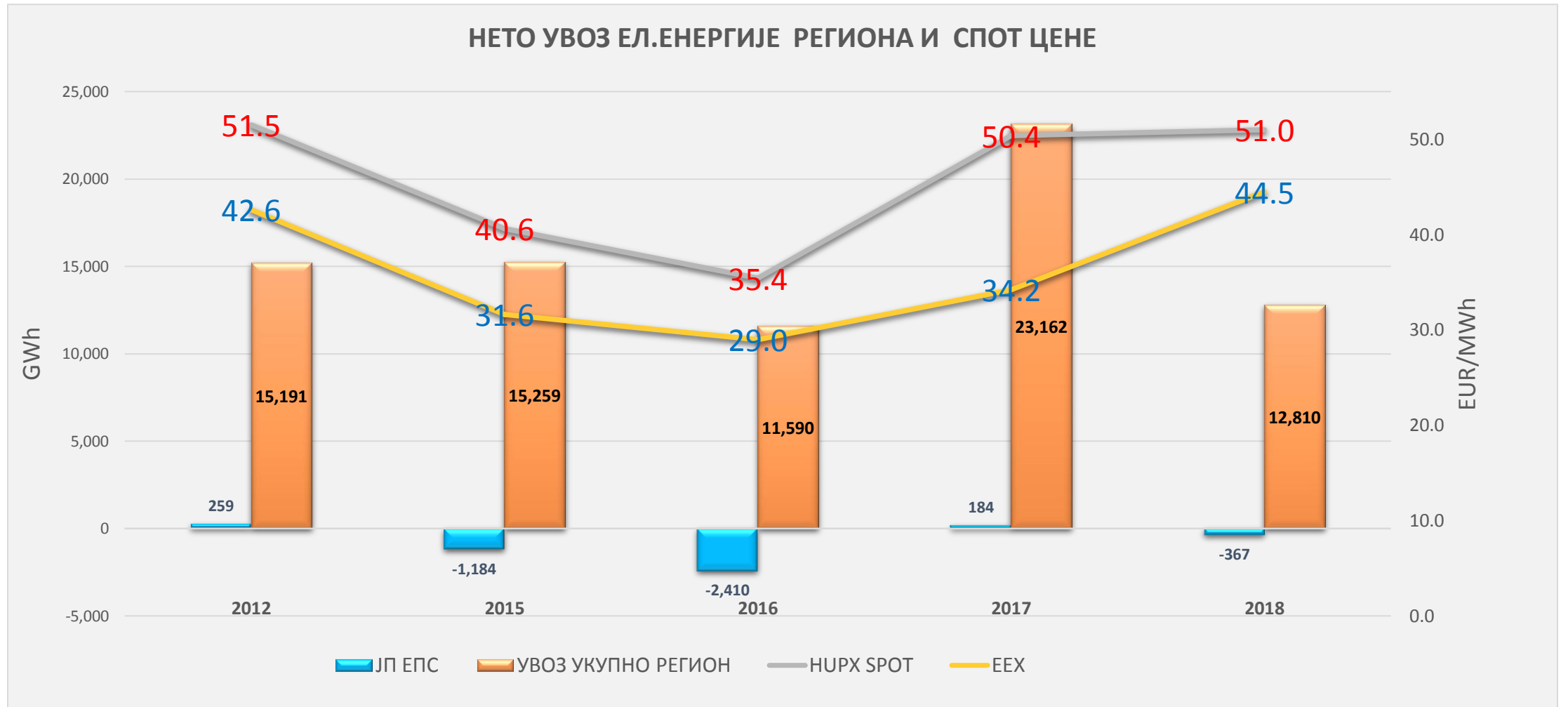

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА ПОЗИЦИЈА РЕГИОНА - ИЗВОЗНИЦИ

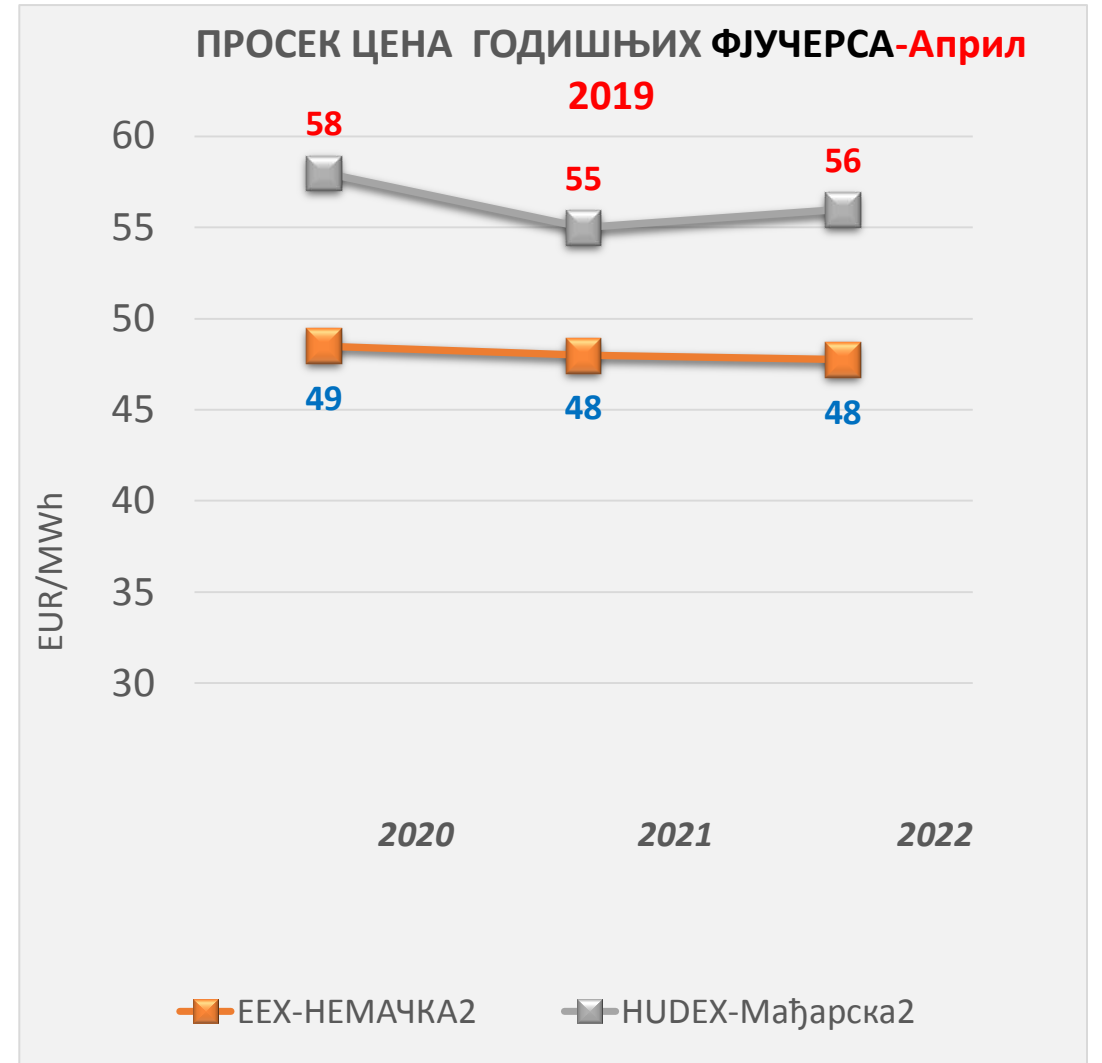
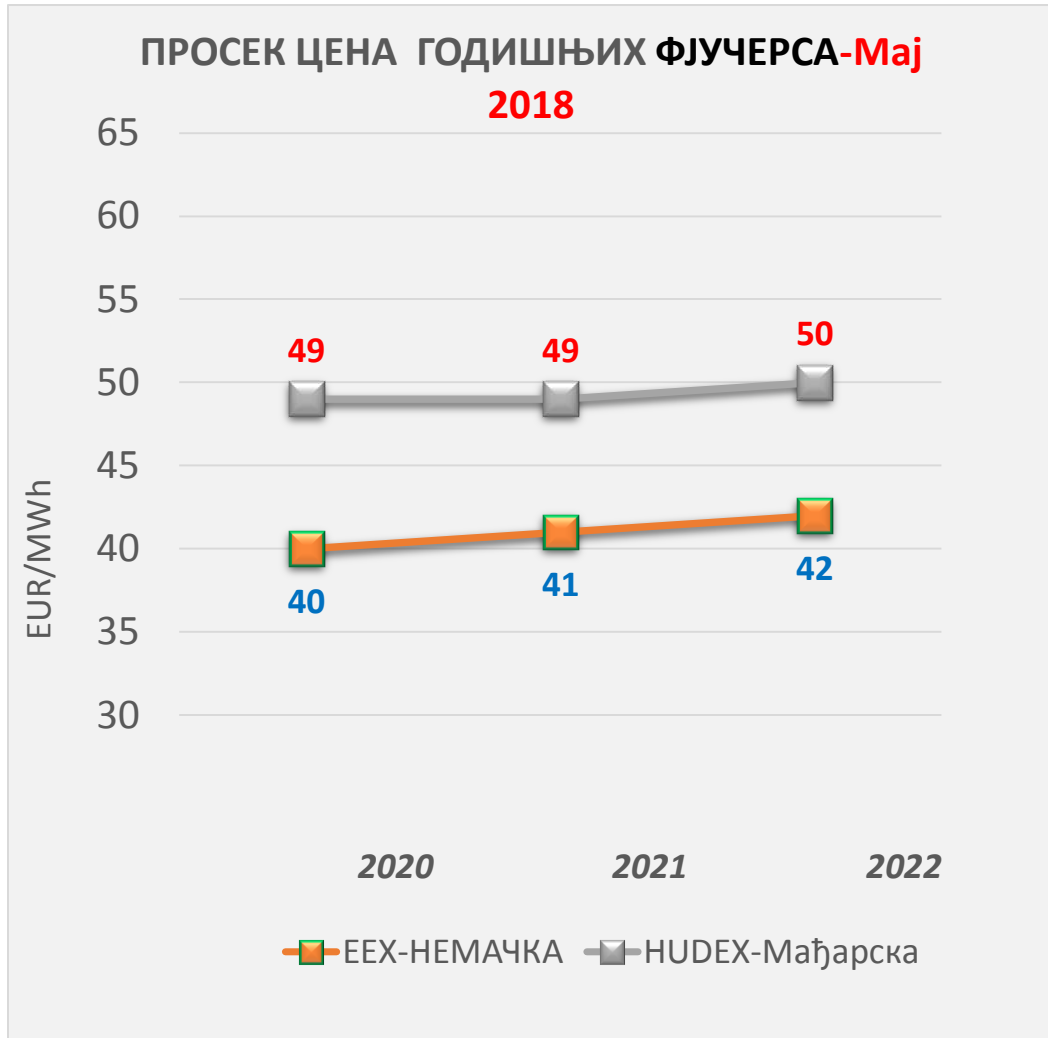
Највећи нето извозници

ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКА ПОЗИЦИЈА РЕГИОНА У 2018

ЦЕНЕ ФЈУЧЕРСА ЗА ПЕРИОД 2019-2022

3. ПЕРСПЕКТИВА ЕПС – ОСВРТ НА ПОСТОЈЕЋЕ СТАЊЕ И ПЕРСПЕКТИВНЕ МОГУЋНОСТИ У ЈП ЕПС

3.1. ПРОИЗВОДЊА ЕЛЕКТРИЧНЕ ЕНЕРГИЈЕ

3.1.1. Конвенционална енергетика

Постојећа проблематика

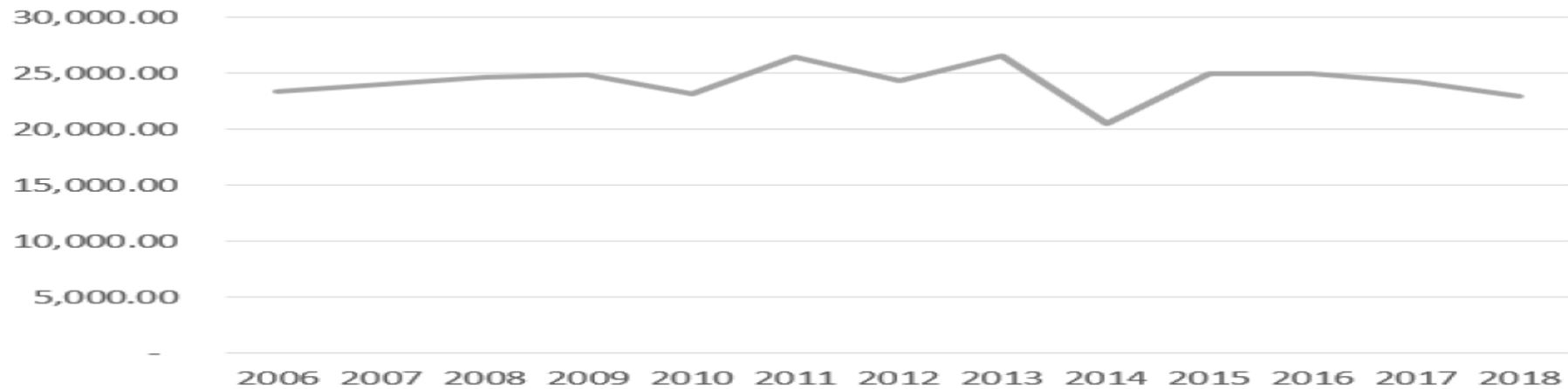
Огранак ТЕНТ

Огранак ТЕ-КО Костолац

Укупно ТЕ на угаљ

Решавање проблематике производње у конвенционалној енергетици ЈП ЕПС

- Проблематика квалитета угља у РБ Колубара (пад квалитета после **поплаве у 2014**)
- Хомогенизација угља у РБ Колубара (мања девијација квалитета) - Q4 2019
- Транспорт угља из копа Дрмно за ТЕНТ А (ублажавање проблема због кашњења отварања нових копова – **РБК подинвестирана у периоду 2007 – 2013**) / Q3 2019
- Отварање нових копова у РБК (Радљево и Поље Е)
  - **Подизање проиводње у ТЕНТ А и ТЕНТ Б**
- Производња угља се подиже на 45 милиона тона годишње од 2023
- Нови термо блокови ТЕ Костолац Б3 (2022) и ТЕ Колубара Б1

Обновљиви извори енергије у Србији

- Укупна производња ОИЕ у 2018 је 628 GWh
- Пројекција производње ОИЕ у 2019 је 1700 GWh
- Могућа производња ОИЕ за 2025 је 3500 GWh

3.1.2. Обновљиви извори у плану ЈП ЕПС до 2025

- Ветропарк Костолац 66 MW
- PV Костолац 10 MW

ЈП ЕПС треба интензивније (и по броју и по капацитету) да развија нове пројекте из ОИЕ да би имао одржив ЕЕП и 2030.

3.2. Дистрибутивна делатност у ЕПС групи – перспективе унапређења

3.2.1. Смањење дистрибутивних губитака – предлог мера:

а) баждарење/замена бројила (укупно 70% бројила – 2,5 милиона) – ефекат 1,0%

б) додатно смањење крађа – ефекат 2%

в) улагање у мрежу (НН, СН) – ефекат 2%

г) подизање енергетске ефикасности/промена начина грејања купаца на НН – ефекат 2 %

Применом паметних мрежа утиче се на све предложене мере.

Након примене свих ових мера губици у ДЕЕС могу бити 5%.(2030).

3.2.2. Аутоматизација средњенапонске дистрибутивне мреже – паметне мреже

- Паметне мреже представљају скуп технологија које су потребене како би се омогућила нова врста производње и нови типови потрошње, који ће бити интегрисани у ЕЕ сектору.
- Паметна мрежа у дистрибуцији унапређује рад ДЕЕС помоћу комуникационих технологија, технологија за обраду података и технологија енергетске електронике.
- Организације EURELECTRIC и EDSO за интелигентне мреже дефинишу да су концентрисане на следећа подручја примене:

ПАМЕТНЕ МРЕЖЕ

- Управљање вршним оптерећењем
- Интеграција и управљање дистрибуираном производњом
- Интеграција и управљање са електричним возилима
- Флексибилна интеграција и управљање оптерећењем
- Управљање квалитетом ел.енергије
- Оптимизација рада мреже (управљање, одржавање и смањење губитка)
- Интеграција и управљање системима за складиштење ел.енергије

ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА ПАМЕТНЕ МРЕЖЕ У ЕПС ДИСТРИБУЦИЈА (ОДС)

- ADMS је интегрисани софтверски систем за управљање, анализу и оптимизацију ЕЕ мреже, који садржи кориснички интерфејс и интегрисане сервисе.
- ADMS у ОДС – у треба да се састоји од следећа три „слоја“:
  - Национални центар -1 (национални дистрибутивни центар података)
  - Регионални центри – 5 +5 (регионални центри података са главним и резервним центром за податке)
  - Диспечерски дистрибутивни центри – 71 (управљачки центри погона)
- ADMS у ОДС се састоји од следећих подсистема: SCADA&AMI; DMS;GIS; MDM; CIS; Систем за контролу квалитета ЕЕ; Телекомуникациони систем;

3.3. Могуће промене и транзиција електроенергетског сектора Србије до 2025 (2030)

- Појава независних произвођача/енергетских компанија на тржишту ел.енергије у Србији (НИС – ТЕТО Панчево (2021); Балкански ток ->нове гасне електране -> 1000 MW (2025/2030)).
- Промене закона о енергетици (1. **Аукције за ОИЕ**(ветар и солар); 2. **Prosumer** (ентитет који троши и производи продукт) као нови ентитети, 3.примена **Капацитивног Механизма** за конвенционалну енергетику ако се жели одрживи развој)
- **Транзиција сектора типа декарбонизације увелико зависи од нивоа цена на гарантованом снабдевању.**
- Потреба за ажурирањем/променом постојеће стратегије енергетике

4. ПЛАНИРАЊЕ И УПРАВЉАЊЕ ЕЛЕКТРОЕНЕРГЕТСКИМ ПОРТФЕЉОМ (ЕЕП) И ТРГОВИНА ЕЕ

- **Електроенергетски портфељ ЈП ЕПС** – састоји се од годишњег електроенергетског портфеља ЈП ЕПС, и од биланса осталих енергетских продуката које ЕПС група купује, производи и продаје. Електроенергетски портфељ ЕПС групе је део годишњег плана пословања ЈП ЕПС.

4.1.1. Планирање ЕЕП

- **Планирање ЕЕП обухвата израду:** годишњег (3 године унапред), месечног плана ЕЕП као и седмичног ЕЕП, израду кризног реплана ЕЕ портфеља због великих поремећаја у производњи и потрошњи електричне енергије, планирање трговине ел.енергијом у функцији оптимизације електроенергетског портфеља, а у циљу максимизирања профита од произведене електричне енергије из расположиве примарне енергије и продаје системских услуга оператору преносног система из расположивих производних капацитета уз:
  - потпуно снабдевање ЕПС Снабдевења,
  - извршење свих уговорених обавеза везано за продају и куповину електричне енергије на унутрашњем тржишту електричне енергије као и на регионалном тржишту електричне енергије,
  - оптимално одржавање производних и рударских капацитета

4.1.2. Управљање ЕЕП

- Управљање се обавља 24/365 дана у години из диспечерског центра ЈП ЕПС за управљање ЕЕП.
- Ово управљање се обавља на следећи начин:
  - дневним планирањем и унутардневним ре-планирањем ЕЕП
  - непосредним управљањем са свим електранама ЈП ЕПС
  - координисаним управљањем са операторима великих ветропаркова на преносној мрежи (део су БОС ЈП ЕПС)

4.1.3. Трговина ЕЕ

- Обавља функцију непосредне трговине електричном енергијом на хоризонту од 1 сата до 1 године (за сада само тзв. Asset back trading).
- Трговина се физички обавља на једно месту и то у трговачком центру ЈП ЕПС (7 дана у седмици, радним даном у две смене).
- P&L представља разлику прихода и расхода у трговини електричном енергијом и прихода и расхода које би се имали када би се применеле референтне цене са берзе. P&L је позитиван ако је цена продаје била већа од остварене референтне цене и ако је цена куповине била мања од остварене референтне цене.
- P&L за период 2015 – 2018 је позитиван 7,17 милиона евра (за трговину од 14,67 TWh).

- Послови трговине стално раде анализу тржишта ел.енергије региона.
- Послови трговине ЕЕ одређују референтне цене ЕЕ за ЕПС Снабдевање сваких 15 дана (по потреби и чешће). Ове референтне цене се користе од стране ЕПС Снабдевања у циљу формирања коначних цена за уговарање за снабдевање крајњих комерцијалних купаца у Србији.
- Послови трговине ЕЕ самостално обављају послове обрачуна, фактурисања и царињења ел.енергије.

4.1.4. ИТ системи за подршку планирању и управљању ЕЕП као и за трговину ЕЕ

А) Постојеће стање

- **SCADA** систем у ДЦ управљања ЕЕП
- **ETRM** (систем за трговину ел.енергијом) – комуникација са берзама, брокерским платформама, ЈАО, другим ОПС и ЕМС АД

Б. Стање 2020

- Централни систем за планирање (ЦПС)
- Централни систем за диспечинг ЦДС (интеграција са управљачким системима на електранама)
- Интеграција ЦПС и ЦДС са ETRM

В. Стање 2022

- Надоградња ETRM система са функцијама које анализирају ризике (risk management and heading)
- Трговина финансијским деривативима за ЕЕ као и спекулативна трговина.

5. ЕКОЛОГИЈА И ЕМИСИЈЕ ЈП ЕПС

- Укупне годишње емисије загађујућих материја у ваздуху из великих ложишта ЕПС-а (2003 - 2015) mg/Nm^3

- Годишње количине загађујућих материја емитоване у ваздух из постројења ЈП ЕПС (2015. година) – Табела 1

Организационе јединице	Прашкасте материје [t / год]	SO ₂ [t / год]	NO _x (NO ₂) [t / год]	CO ₂ [t / год]
Огранак ТЕ НИКОЛА ТЕСЛА	9.655,00	183.511,00	37.796,00	21.372.171,00
Огранак ТЕ-КО КОСТОЛАЦ	2.163,00	145.669,00	10.501,00	6.987.373,00
Огранак „ПАНОНСКЕ ТЕ-ТО	0,63	0,00	107,74	36.685,41
Огранак РБ КОЛУБАРА -„ПРЕРАДА“	31,30	750,09	167,20	161.891,56
УКУПНО ЈП ЕПС:	11.849,93	329.930,09	48.571,94	28.558.120,97

- Процент смањења емисија загађујућих материја у односу на базни период (Табела 2)

	Просечна емисија у базном периоду 2008-2012. година (t)	Дозвољене емисије загађујућих материја (t)		% смањења у односу на базни период 2008-2012. године	
		2021. година	2025. година	2021. година	2025. година
сумпор диоксид	330,543	61,760	38,518	81.3	88.3
азотни оксиди	51,919	47,434	28,990	8.6	44.2
прашкасте честице	21,228	7,474	4,286	64.8	79.8

У циљу достизања резултата из Табеле 2 у ЈП ЕПС су планиране инвестиције око 654 милиона евра до 2025. године.

Климатске промене и глобална неједнакост

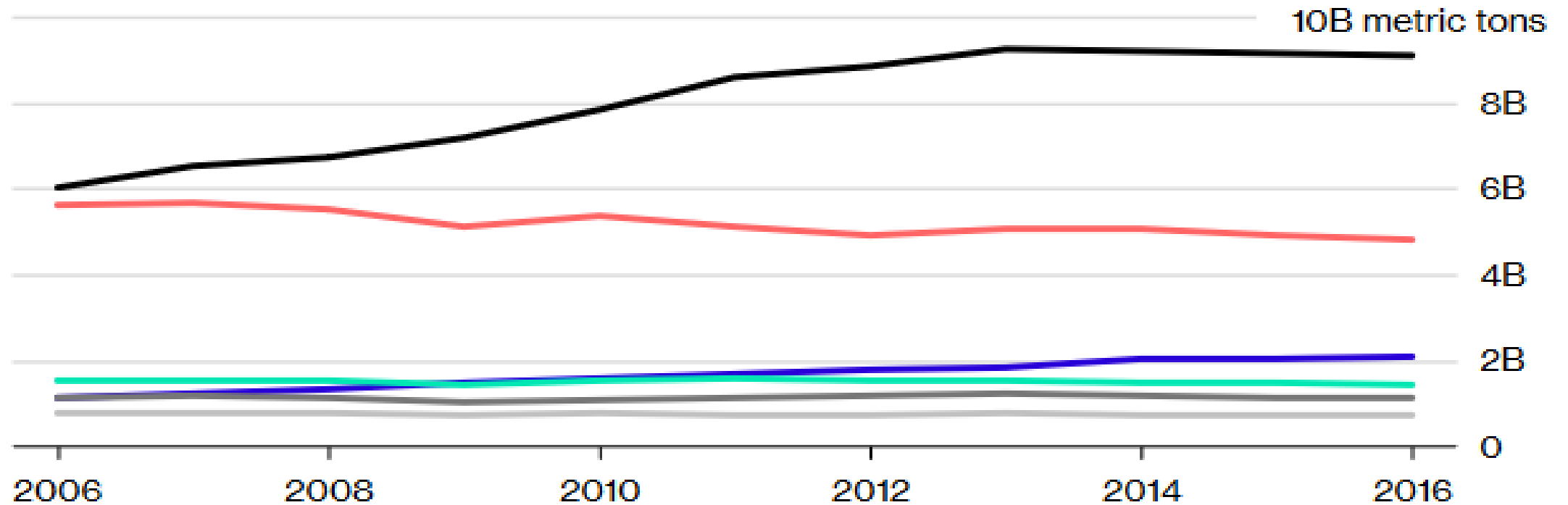
- Између глобалних климатских промена и глобалне неједнакости постоје очигледне и изненађујуће паралеле. И једно и друго су очевидно глобални проблеми који се **не могу решавати на нивоу националне државе**, друштвене групе или појединца. У оба случаја се јављају важне последице које отварају питање **координације њиховог санирања**. Та два проблема су чак и формално повезана : еластичност емисија угљеника у односу на реални доходак износи око 1.
- То значи да ће у случају **раста дохотка одређене земље од 10 одсто и емисија угљеника показати тенденцију раста по истој стопи**, као и да дистрибуција произвођача таквих емисија прати дистрибуцију дохотка.

Глобална неједнакост и климатске промене су међусобно формално еквивалентне

- Србија је безначајно мали емитер CO₂ у свету.
- Србија није у ЕУ а самим тим ни у ETS механизму ЕУ (трговина CO₂ сертификата).
- Сада 1 тона овог сертификата кошта око 27 евра.
- При садашњој емисији CO₂, за ЈП ЕПС додатни трошак би био око 770 милиона евра за једну годину.
- Овај додатни трошак би имао велики ефекат на скок цена на гарантованом снабдевању (око 55%) и гашење свих термоблокова мањих од 300 MW и значајну редукцију производње угља/термоблокова >300 MW у Србији. Последица је повећана енергетска зависност од увоза ЕЕ.

НАЈВЕЋИ СВЕТСКИ ЕМИТЕРИ CO2

China U.S. India Russia Japan Germany

Source: International Energy Agency

NOTE: Figures refer to CO2 emissions from fuel combustion

ТРЕНД ЦЕНА CO2 ЕМИСИЈА У ЕУ

ХВАЛА НА ПАЖЊИ